

Cancel culture, libertatea și omul complet

DOI : 10.46522/S.2022.01.5

Radu POP PhD

University of Arts Târgu-Mureș

radupop_papiu@yahoo.com

Abstract: Cancel Culture, Freedom and the Accomplished Human

Cancel culture refers to a social phenomenon that has been little explored in Romania. There has not been much debate and often this concern to better understand history and to question certain things has been seen as an attack on the foundations of society and its values, as an attack stemming from globalism and neo-Marxism.

In this article I intend to show that we can find in the ancient institution of ostracism an origin for "cancel culture" and moreover, like ostracism which aims at limiting too great a power, cancel culture can be seen as a manifestation of freedom, as a way of questioning and assuming the historicity of man and society.

Key words: *cancel culture; ostracism; freedom; public space; debate.*

Introducere

Termenul „cancel culture” e relativ nou și denumește fenomene care nu sunt deloc noi. Mai mult, astfel de modalități de manifestare nu sunt apanajul exclusiv al culturii. Ele se manifestă inclusiv în sfera vieții politice din care, de altfel, și derivă. Totul într-o încercare de a trata lucrurile într-o manieră integratoare, totalizatoare. Un alt aspect al „progresismului”, ar spune unii, alături de mișcările de emancipare feministe sau LGBTQ+. Discutăm aici despre expunere/ demascare/ critică, combinate cu o formă de cenzură și ostracizare (shaming), dar nu în forma dezbaterii, pentru că lucrurile sunt de la bun început clare. În sensul că principiile încălcate sunt atât de evidente și încălcarea însăși atât de vehementă, încât discuțiile par inutile. Acest lucru ne situează într-un fel de extremism pentru că plecăm de la premisa că unele lucruri nu mai au nevoie să fie aduse mereu și mereu în discuție, așa cum au făcut de multe ori filosofii.

Ca formulă generală putem descrie fenomenul prin următoarea schemă: se descoperă că cineva (o persoană sau un grup) influent în societate, cu o operă relevantă (artistic, social, politic, etc.) ascunde sau enunță anumite lucruri, practici, concepții ce contrazic valori pentru care există suficienți susținători. Uneori, ceea ce declanșează acest mecanism nu este ascuns ci redescoperit sau mărturisit publicului larg, reinterpretat ori

repus în discuție în lumina unei noi concepții/ ideologii universaliste. Ostracizarea este pedeapsa pentru desconsiderarea naturii umane, a egalității tuturor oamenilor, a dreptului la viață etc.

Tema este puțin prezentă în spațiul public românesc deși există câteva puncte de reper sau „cazuri“ pe care le voi aminti mai jos (v. Anexa). Totuși, nu mi se pare că genul acesta de dezbateri modelează în mod semnificativ societatea românească. Ar putea fi enumerate mai multe motive (lipsa culturii politice, lipsa percepției unei utilități a acestui tip de dezbateri, un anumit tip de mentalitate etc.) dar nu cred că e cazul să le detaliem aici.

Nu știu să existe în România un sondaj de opinie care a măsurat percepția românilor cu privire la acest tip de fenomen social: nu avem niște procente care să exprime acordul sau dezacordul în privința fenomenului „cancel culture”, după cum nu avem un barometru al nivelului de pericol al fenomenului „cancel culture” așa cum este el perceput de opinia publică. E adevărat că la o simplă căutare pe internet putem găsi articole și opinii despre această temă dar apreciez că interesul public e mai degrabă firav, comparativ cu frământările care animă Occidentul sau Statele Unite ale Americii.

În această lucrare susțin următoarele idei: „cancel culture” derivă din libertate și este o manifestare a libertății. „Cancel culture” derivă din idealul omului complet, modelul cetățeanului influent, a cărui desăvârșire profesională se cere dublată de virtutea morală. Există vreo formă de legitimare a „cancel culture”? Există vreo situație în care acest ostracism ar putea fi justificat? Dacă răspunsul este da, atunci discuția ar trebui să se poarte asupra limitelor a ceea ce este acceptabil sau nu în spațiul public. Oamenii vor exprima opinii rasiste sau antisemite pentru care nu vor avea de suferit în nici un fel: aceste opinii vor fi exprimate într-un grup (privat) care încurajează astfel de opinii, sau de la adăpostul unui pseudonim. Problema apare la emergența în spațiul public a acestor opinii, atitudini, comportamente care ar putea fi privite ca ofensatoare. În schimb, dacă răspunsul este nu, atunci orice poate fi justificat invocând dreptul la libera exprimare.

Pare rezonabil să considerăm că nu orice tip de discurs este acceptabil în spațiul public. Pare rezonabil să considerăm că oamenii cu o influență socială mare sunt priviți, poate mai mult decât alții (justificat sau nu) prin lupa moralității. O primă concluzie ce se întrevede aici ar fi că un aspect esențial în discuția despre „cancel culture” ar privi limitele a ceea ce este acceptabil sau nu în spațiul public. Asistăm la un soi de conflict care opune pe de-o parte adepții revanșei, a reparației istorice, și pe de altă parte susținătorii opoziției față de orice formă de cenzură. Trebuie spus că nu există, totuși, o incompatibilitate totală între cele două poziții.

Nu putem rescrie istoria, vor spune unii: acest soi de revizionism ar putea avea consecințe catastrofale asupra societății. Cultura înțeleasă în ansamblu ar putea pierde astfel, printr-un capriciu, tocmai valorile autentice. Nu putem spune și face tot ce vrem pentru că asta ar submina coeziunea socială și ne-ar învrăjbi iremediabil unii contra celorlalți. Procedând astfel s-ar părea că toata lumea își dorește binele societății. Aș mai sublinia că o discuție despre „cancel culture” și despre grupurile sociale din perspectiva

raporturilor de putere dintre ele mi se pare o direcție interesantă care ar merita să fie explorată.

Ostracizarea

„Cancel culture” este un fenomen privit ca o formă contemporană de ostracizare. Ni se pare nu numai interesant dar și util să comparăm instituția antică a ostracizării cu ceea ce ne preocupă azi. Acesta este un mod de a argumenta că fenomenul „cancel culture” nu se leagă în istorie numai de perioade tenebroase și autoritariste. Este cumva de la sine înțeles că excluderea, anularea sau chiar anihilarea fizică sunt fenomene caracteristice societăților în care puterea este folosită discreționar, mai problematică rămâne însă existența excluderii de tip „cancel culture” într-o societate democratică.

În lucrarea *Exile, Ostracism and Democracy-The Politics of Expulsion in Ancient Greece*, autoarea Sara Forsdyke argumentează existența unei corelații între „puterea politică” și „exil” în Atena și în Grecia, în timpul perioadei arhaice. În secolele VII și VI î.Ch. puterea politică era echivalentă cu puterea de a-ți trimite opozantul politic în exil. Însă în decursul secolului VI î.Ch. cetățenii obișnuiți, non-elitele, încep să-și asume un rol din ce în ce mai activ în procesul de administrare a puterii politice, inclusiv în ceea ce privește decizia de a exila sau nu pe cineva. Motivul principal îl constituie perpetua luptă pentru putere din interiorul elitei politice ateniene și instabilitatea polis-ului rezultând din acest fapt (Forsdike 2005, 150).

Procedura ostracismului în Atena democratică a secolului VI î.Ch. presupunea parcurgerea unor pași preliminari. Să precizăm ca termenul provine din cuvântul grecesc „ostraka”, adică un ciob (bucată) dintr-un vas de lut care funcționa ca un buletin de vot astăzi. Înainte ca votul de excludere să aibă loc, atenienii (cetățenii cu drepturi politice depline) erau întrebați dacă ar trebui ca o asemenea procedură să aibă loc. Cândva, între decembrie și februarie, o singură dată pe an, atenienii decideau dacă vor ține sau nu un ostracism. Dacă decizia era una favorabilă, atunci votul propriu zis avea loc mai târziu, undeva pe la începutul lui martie. Acest decalaj era menit să permită cetățenilor pregătirea votului: „ostraka” (ciobul) pe care era inscripționat numele celui propus spre excludere. Cei care nu știau să scrie și să citească puteau apela la serviciile unui scrib. Totul pare gândit pentru a permite și asigura tuturor cetățenilor posibilitatea de a vota în mod independent.

Excluderea se vota în „agora”, într-o zonă bine delimitată iar fiecare cetățean era verificat, astfel încât să voteze o singură dată. Dacă „cel puțin 6000” de cetățeni votaseră, cel împotriva căruia se adunaseră cele mai multe voturi, era nevoit să plece în exil pentru zece ani. Pe durata exilului proprietățile ostracizatului precum și veniturile generate de acestea rămâneau neatinse. După expirarea perioadei, ostracizatului se putea întoarce în Atena, ca cetățean cu drepturi depline.

Sara Forsdike argumentează că ostracismul a jucat un rol central în politica de reforme democratice a lui Clistene. Evenimentul decisiv îl constituie lupta politică dintre Clistene

și Isagoras. La sfârșitul secolului VI î.Ch. tiranul Atenei, Hippias, era alungat cu ajutorul spartanilor conduși de regele Cleomenes. În vidul de putere creat, doi reprezentanți ai aristocrației - Isagoras și Clistene - își dispută intens puterea. Primul, susținut de regele spartan Cleomenes îl exilează (ostracizează) pe Clistene. Atenienii se vor revolta și îl vor alunga pe Isagoras din oraș în timp ce Clistene se reîntoarce în Atena, urmând să consolideze tânără democrație. Ni s-a părut important să redăm pe scurt acest eveniment pentru că acesta este momentul care transformă ostracismul în baza puterii populare și în același timp, în factorul descurajant al violenței dintre elitele politice.

Ostracismul ca instituție a democrației ateniene are în primul rând o valoare simbolică, este modul în care poporul păstrează și își exercită puterea. „Legea ostracismului, nu a dat, ex nihilo, pur și simplu, non elitelor puterea de a expulza un cetățean, ci ea reamintește evenimentele prin care non elitele au preluat controlul asupra deciziei de a exila și simultan au devenit forța politică în comunitate” (Forsdike 2005, 151).

Ca și în cazul „cancel culture”, ostracismul presupune o largă participare și un larg acord al cetățenilor cu drepturi depline în privința ostracizatăului, deși în cazul „cancel culture” nu există o procedură dedicată și nici nu vorbim despre aplicarea vreunei dispoziții legale.

Libertatea

Întrebarea care se pune este următoarea: ce anume face posibil acest conflict? Un posibil răspuns scurt este: libertatea. Trăim în cea mai liberă societate de până acum. O societate în care filosofia drepturilor omului este asumată ca ideal normativ de multe state. Însă e clar că libertatea vine cu tot soiul de provocări. Universalismul este subminat, teoria sistemului unic, al standardului unic, face implozie și vocile eliberate dau glas unui univers decentrat în care binele, adevărul și frumosul sunt de nenumărate feluri. Ar trebui să învățăm din trecut pentru a nu-i repeta ororile. Trecutul reprezintă mereu un semnal de alarmă fiind imaginea a ceea ce am putea trăi chiar azi sau mâine. Nu numai că trecutul nu trebuie uitat, dar vinovații din trecut ar trebui cumva pedepsiți. Lucrurile s-au schimbat și cei oprimați în trecut pot cere să se facă dreptate. Acolo unde legea nu mai poate acționa, libertatea combinată cu social media dau naștere unui mecanism de compensare, răzbunare, restaurare a dreptății. În Atena ostracismul este o instituție a statului care reflectă puterea de decizie a poporului. Această putere este reglementată și se desfășoară după niște proceduri clar stabilite. „Cancel culture” pare mai degrabă un fenomen marcat de spontaneitate. În sensul în care se poate manifesta în diverse forme: retragerea *like*-ului, *unfollow*, *unfriend*, refuzul de a mai cumpăra, asculta, viziona, etc. Să nu uităm că în cazul „cancel culture” nu avem o lege sau o regulă care reglementează lucrurile, ci doar un mod în care și prin care opinia publică (sau o parte a ei) reacționează la ceva ce este considerat inacceptabil în spațiul public.

Totuși, acest tip de atitudine este privită în unele cazuri ca fiind revanșardă și chiar absurdă. Pare complet lipsit de sens să renunțăm la Aristotel doar pentru că a susținut că sclavia este naturală. Or, tocmai în acesastă direcție se îndreaptă multe dintre

contraargumentele revizuirii de tipul: a trecut prea mult timp, așa erau vremurile și oricum, nu mai folosește nimănui această reparație. Mi se pare că, la fel ca în alte cazuri, avem de a face aici cu mult discutată problemă a modului în care societatea (în sens larg și de opinie publică) își exercită autoritatea asupra individului. În lucrarea *Despre libertate*, J. St. Mill afirmă: „[...] oricine se bucură de protecția societății datorează acesteia ceva în schimbul acestui beneficiu, iar existența în cadrul societății face absolut necesar ca fiecare să fie obligat să respecte o anumită linie de conduită față de ceilalți [s.n.]” (Mill 1994, 97). Aceasta este premisa care îl îndreptățește pe J. St. Mill să considere că societatea trebuie să impună („cu orice preț” este formularea lui Mill) aceste condiții, atunci când e cazul. Ne gândim desigur la situațiile în care drepturile fundamentale ale individului/ indivizilor sunt încălcate iar statul, ca administrator monopolist al forței, are datoria să intervină.

Dar uneori ceea ce se încalcă nu este un drept constituțional. „Actele unui individ pot fi vătămătoare pentru alții ori pot lăsa de dorit în ce privește considerația datorată binelui lor, fără a merge totuși atât de departe încât să încalce vreunul din drepturile lor constituționale” (Mill 1994, 98). Astfel, există situații în care stabilirea unei vinovății nu face obiectul unei proceduri judiciare, dar asta nu înseamnă că nu există pedeapsă și că ea nu este îndreptățită: „În acest caz, *vinovatul poate fi pedepsit, pe drept, de opinia publică, deși nu și de către lege* [s.n.]” (Mill 1994, 98). Mill este de părere că atunci când conduita cuiva prejudiciază interesele altora, societatea (opinia publică) are dreptul să se pronunțe și că ceea ce ar trebui să urmeze este o discuție despre modul în care intervenția societății conduce sau nu la binele general. Problema fundamentală și de multe ori dificilă este aceea de a stabili niște limite pentru ceea ce poate fi acceptat în spațiul public și de asemenea de a stabili riscul și răul pe care îl pot produce oamenii în societate, voluntar sau nu.

Este clar, consideră J.St. Mill, că n-ar trebui să-i considerăm pe oameni răspunzători în fața societății atâta vreme cât actele lor îi privesc numai pe ei și interesele lor. „Sfaturile, recomandările, strădania de a convinge, precum și evitarea celui în cauză de către ceilalți oameni, dacă acest lucru este considerat necesar de către aceștia spre propriul lor bine, sunt singurele măsuri prin care societatea își poate exprima în mod îndreptățit aversiunea și dezaprobarea față de conduita lui [...]” (Mill 1994, 122).

Libertatea de care dispunem în societate ne pune la dispoziție instrumente – mai mult sau mai puțin formalizate - prin care ceea ce se discută constituie în cele din urmă tipul de societate în care ne dorim să trăim. Proteste de stradă, referendumuri, acțiuni civice sau „cancel culture”, sunt câteva dintre modurile în care libertatea noastră de a alege se exprimă. Poate „cancel culture” e considerat de unii un fenomen periculos și pentru că el se poate aplica nu numai artei/ artiștilor, etc. dar și politicianilor și tuturor celor responsabili de politici sociale.

Modelul omului complet

Modelul grec al cetățeanului suprapune competențele tehnice (de exemplu cele care țin de arta războiului) peste cele morale. Cu cât urcăm mai sus în ierarhia socială, pretențiile sunt mai mari: filosoful rege (Platon) trebuia să fie omul complet. În toate cetățile grecești devenirea, maturizarea, trecerea de la statutul de copil la cel de adult (ca cetățean) presupunea dobândirea unei valori (utilități) sociale: ca războinic, ca participant activ la viața politică a cetății sau ambele. Acest lucru se realiza prin tot soiul de forme de educație, mai mult sau mai puțin formalizate. Spre exemplu, în Atena fiii cetățenilor puteau învăța să scrie și să citească în „didaskaleion”. Pe lângă scris și citit se învățau în acest tip de școală versuri din Homer, operele homerice fiind considerate un standard în materie de valori și modele sociale (Giuseppe Cambiano 2001, 100). Dar nu toată lumea este de acord cu aceste valori.

Toți au învățat de la Homer, ne spune Xenofan din Colofon (Presocraticii 1998, Xenofan fragm.10), dar conținutul învățăturii este greșit. „Homer și Hesiod au pus pe seama zeilor tot ce, între muritorii, e lucru de rușine și de hulă: hoții, adultere și înșelăciuni reciproce” (Presocraticii 1998, Xenofan, fragm.11). Este bine-cunoscut rolul poemelor homerice în educația tinerilor din Grecia antică. Acesta ar putea fi unul din motivele pentru care, în numele adevărului, Xenofan simte nevoia să ia atitudine. Există niște efecte sociale, iar societatea trebuie clădită pe adevăr și pe bine. Niște zei imorali și indecenți vor justifica și vor legitima nedreptatea în lumea oamenilor. Xenofan ne explică cum stau de fapt lucrurile, căci oamenii nu sunt în stare să cunoască adevărul despre zei, dar e drept că toți au păreri despre asta (cf. Presocraticii 1998, Xenofan, fragm.34).

În „Republica” Platon ne vorbește despre filosoful rege care este întruchiparea liderului social și politic. El este rezultatul educației care înseamnă în primul rând cunoașterea Ideii de Bine. Toate calitățile liderului, virtuțile esențiale: dreptate, cumpătare, vitejie și înțelepciune sunt bune, binele reprezentând genul proxim al oricărei virtuți (cf. Platon 1986, 502d-507b). Cel care este relevant, influent în societate trebuie să fie bun în tot ceea ce face: în felul în care se comportă, gândește, scrie, acționează sau ia decizii. Astfel că decizia cenzurării artei sau a alungării poezilor din cetate vine în mod firesc, rațional, ca efect al unei ideologii social politice care se dorește baza concretizării statului ideal, o ideologie în care lucrurile sunt clare, raționale, nu mai e nimic de discutat în această privință.

Iată ce se întreabă Socrate: „Dar oare numai poezilor trebuie să le prescriem și să-i facem să arate în operele lor imaginea caracterului bun, sau altminteri să nu creeze pe la noi? Ori așa ceva trebuie cerut și de la ceilalți artizani? Și nu trebuie oare să-i oprim să arate caracterul urât, nesăbuit și meschin și în imagini de animale, și în clădiri sau în vreo altă lucrare, ori altminteri să nu poată și să nu fie lăsați să lucreze pe la noi? Aceasta, pentru ca nu cumva paznicii, fiind crescuți cu ajutorul imaginilor în urăciune, culegând și păscând, ca într-o pășune rea, în fiecare zi, câte puțin din întregul ei, să primească pe nesimțite un mare rău în sufletele lor” (Platon 1986, 401b-401c). Pe scurt un anume tip de artă nu e bună pentru că e vicioasă, strică societatea și pe membrii acesteia. Este redată

aici ideea că omul trebuie să fie bun în ansamblu și nu doar bun la ceva anume. Valorile nu sunt autonome ci își extrag ființa din Ideea de Bine, ele sunt fundamentate și legitimate tocmai de participarea la Ideea de Bine. Așa cum remarca Karl Popper în analiza pe care o face statului ideal, există o deosebire de substanță între filosoful socratic, „căutător, explorator, iubitor al adevărului” și filosoful platonician complet, omniscient și omnipotent „posesor al adevărului” (Popper 1993, 1:154-155).

Așa cum am văzut în cazul ostracismului, personajul supus exilului este perceput ca un pericol la adresa ordinii sociale. De vină e conflictul în care e implicat, sau acumularea unei puteri prea mari, sau pur și simplu el este simbolul unor comportamente sau valori pe care societatea consideră că ar trebui să le excludă ca fiind dăunătoare. Ostracismul se bazează pe o participare semnificativă a cetățenilor și la fel se întâmplă de multe ori și în cazul boicotului de tip „cancel culture”. Cred că o sarcină care ne revine este aceea a dezbaterii în legătură cu ceea ce este acceptabil sau nu în spațiul public. Pare să fie o problemă dificilă și e greu de crezut că rezolvarea ar putea veni altfel decât din analiza și dezbaterea atentă a cazurilor particulare.

Libertatea de care ne bucurăm ne permite nu numai să ne dorim o societate dreaptă, ci și să facem ceva în această privință. Aceeași libertate ne permite să repunem totul în discuție: oameni, merite, ideologii, valori, de preferat într-un dialog din care societatea să iasă în câștig. Încă ni se mai pare important ca liderii de opinie, liderii politici, personalitățile societății (inclusiv artiștii) să reprezinte și un standard etic. Altfel spus, competența desăvârșită nu compensează deficitul moral. Puterea influenței este contrabalansată de influența publicului, inclusiv printr-un mecanism de tip „cancel culture”. Ceea ce este expus fenomenului „cancel culture” este ceva reprezentativ pentru societatea respectivă, în sensul că a modelat-o sau continuă să o modeleze.

REFERINȚE

- ACADEMIA ROMÂNĂ, 2001, *Un savant de valoare Nobel*, acad.ro, [Accesat 30 ianuarie 2022], Disponibil la: https://acad.ro/com2001/pag_com01_2305.htm.
- ACADEMIA ROMÂNĂ, 2021, Comunicat de presă, acad.ro, [Accesat 30 ianuarie 2022], Disponibil la: [https://acad.ro/com2021/doc/d0727-Participare eveniment 100 ani descoperirea insulinei Comunicat.pdf](https://acad.ro/com2021/doc/d0727-Participare%20eveniment%20100%20ani%20descoperirea%20insulinei%20Comunicat.pdf).
- ANGHEL, Alesandru, 2021, activenews.ro, [Accesat 30 ianuarie 2022], Disponibil la: <https://www.activenews.ro/stiri/Marele-savant-Nicolae-Paulescu-romanul-care-salveaza-zilnic-de-la-moarte-10-din-populatia-Globului-omagiat-la-Academia-Romana-la-100-de-ani-de-la-descoperirea-insulinei.-Manifestare-impresionanta-dezvelire-de-basorelief-colectie-si-medalii-aniversare-168168>.
- CAMBIANO, Giuseppe, 2001, *Omul grec* (coord. J.P.Vernant), Iași: Polirom5.
- CLEJ, Petru, 2021, rfi.ro, [Accesat 30 ianuarie 2022], Disponibil la: <https://www.rfi.ro/politica-132513-octavian-goga-primul-premier-de-extrema-dreapta-al-romaniei>.

- CLEJ, Petru, interviu cu MANU, Peter, 2021, rfi.ro, [Accesat 30 ianuarie 2022], Disponibil la: <https://www.rfi.ro/politica-136734-mitul-paulescu-este-adanc-infipt-imaginarul-romanesc-peter-manu>.
- DOBRESCU, Petre, 2018, libertatea.ro, [Accesat 30 ianuarie 2022], Disponibil la: <https://www.libertatea.ro/stiri/scandal-la-mtr-la-proiectia-unui-film-cu-tematica-gay-si-2013-2131802>.
- FORSDYKE, Sara, 2005, *Exile, Ostracism and Democracy-The Politics of Expulsion in Ancient Greece*, New Jersey: Princeton University Press..
- G4MEDIA, 2021, g4media.ro, [Accesat 30 ianuarie 2022], Disponibil la: <https://www.g4media.ro/ioan-aurel-pop-intoarcere-de-180-de-grade-in-privinta-lui-paulescu-nu-va-avea-loc-in-acest-an-la-academia-romana-sau-sub-egida-academiei-nicio-conferinta-despre-descoperirea-insu.html>.
- LUCA, Andrei, 2021, adevarul.ro, [Accesat 30 ianuarie 2022], Disponibil la: https://adevarul.ro/locale/iasi/inscriptie-surpriza-statuia-poetului-octavian-goga-doua-luni-dezvelire-fascist-antisemit-1_60ded7ff5163ec4271ade7c7/index.html.
- MILL, John Stuart, 1997, *Despre libertate*, București: Humanitas.
- PLATON, 1986, *Republica*, trad. Andrei Cornea, București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- POPA, C. Cristinel, 2012, jurnalul.ro, [Accesat 30 ianuarie 2022], Disponibil la: <https://jurnalul.ro/stiri/observator/premiera-neasteptata-la-iasi-un-profesor-a-interrupt-derularea-unui-spectacol-de-teatru-si-a-iesit-din-sala-impreama-cu-elevii-sai-627976.html>.
- POPPER, Karl, 1993, *Societatea deschisă și dușmanii ei*, București: Humanitas.
- PRESOCRATICII, 1998, *Fragmentele eleaților*, trad. D.M. Pippidi, București: Teora.
- SEMIENIUC, Sorin, 2021, g4media.ro, [Accesat 30 ianuarie 2022], Disponibil la: <https://www.g4media.ro/primarul-chirica-a-dezvelit-bustul-lui-octavian-goga-inmormantat-cu-zvastica-pe-piept-institutul-elie-wiesel-goga-a-promovat-o-politica-profascista-in-care-antisemitismul-s-a-aflat-la-loc-de-cinst.html>.

Anexa

În această anexă vom trece în revistă câteva cazuri care au generat discuții în spațiul public românesc. Nu afirm că sunt cele mai reprezentative și nici măcar că sunt „cazuri”, dar mi se par potrivite pentru a deschide acel dialog între părțile implicate.

Cazul bustului lui Octavian Goga. La 1 aprilie 2021 a fost dezvelit la Iași bustul lui Octavian Goga, ceea ce a stârnit o serie de reacții din partea celor care au invocat trecutul politic fascist al acestuia (Semeniuc, *g4media.ro*). La câteva luni, ca urmare a contestărilor, s-a adăugat pe soclu următoarea inscripție „lămuritoare”: „Din păcate, activitatea sa politică este una regretabilă pentru istoria României întrucât a fost militant fascist și antisemit” (Luca, *adevarul.ro*). Nu există o tranșare a acestei probleme. În România poezia lui

Octavian Goga se studiază în clasa a XI-a la liceu, există instituții de învățământ și biblioteci de stat care-i poartă numele (Clej, *rfi.ro*).

În alte cazuri, lucrurile sunt mai clare: în cazul mareșalului Ion Antonescu se încalcă art. 9, alin. (1), al Legii nr. 217 din 23 iulie 2015 pentru modificarea și completarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 31/2002, potrivit căruia: „Se interzice acordarea numelor persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni de genocid contra umanității și de crime de război unor străzi, bulevarde, scuaruri, piețe, parcuri sau altor locuri publice.” În Târgu-Mureș s-a dorit amplasarea bustului mareșalului Ion Antonescu pe bulevardul din vecinătatea cetății medievale, dar acțiunea a fost oprită din motivele legale invocate mai sus. A ramas doar soclul de beton. În februarie 2021 existau încă în România străzi care purtau numele Ion Antonescu.

Cazul Nicolae Paulescu. La 27 iulie 2021 Academia Română a emis un comunicat prin care explica organizarea unei manifestări (informale) de omagiere a profesorului Nicolae Paulescu (Academia Română, 2021, *Comunicat de presă*, acad.ro). Evenimentul avusese deja loc în 21 iulie 2021 și a generat mai multe reacții în spațiul public. Unele au fost laudative (Anghel, *activenews.ro*) altele au arătat că în lumina antisemitismului său (puțin cunoscut publicului larg), Nicolae Paulescu n-ar trebui să aibă parte de o astfel de omagiere (Clej, Manu, *rfi.ro*). Subiectul rămâne controversat în spațiul public, dar există o schimbare de atitudine. În anul 2001 omagierea avea loc în Aula Academiei Române (Academia Română, 2001, *Un savant de valoare Nobel*, acad.ro) pe când în anul 2021 o astfel de manifestare a fost anulată - a rămas doar manifestarea informală de la care au pornit mai apoi reacțiile de contestare. Poziția președintelui Academiei Române, Ioan Aurel Pop, în legătură cu evenimentul, s-a schimbat într-un interval de 10 zile (G4media, 2021).

Să mai spunem doar că au existat și cazuri de anulare propriu-zisă a unui spectacol de teatru (Popa, *jurnalul.ro*) sau incidente legate de proiecția unor filme percepute de o parte a publicului ca fiind controversate (Dobrescu, 2018).

Am dorit să expun aceste cazuri pentru a arăta că există nevoia unui dialog în societate în legătură cu subiecte pe care tocmai libertatea (în formele ei variate) le scoate la suprafață.